

БІФУРКАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ – НАЙГОЛОВНІША СТРАТЕГІЯ ПЕРЕМОГИ

Рябініна Н. О.

*Україна бореться за свободу, за майбутнє,
а Росія намагається повернути все в 13 сторіччя*

Елла Лібанова

Вступ

Війна – це слово, яке перегортає все життя на «до» і «після». Де з'являється вона, там смерть і плач, там розруха і голод, там страждання і виснаження, там розлука і горе. І саме українському багатостраждальному народу знов треба пройти шлях захисту національної свободи. На даний момент ми стаємо свідками великої битви українців за нашу національну свідомість, за нашу правду. Війна за свідомі думки та чисті мрії майбутнього наших дітей. На фронтах мужньо стоять, пліч о пліч наші солдати, захищаючи нашу землю від агресора, а ми в тилу, повинні підтримувати їх своїми прагненнями та сумлінною роботою на благо соціально-економічного розвитку країни.

Постановка проблеми. Зараз наша країна переживає скрутні часи, міста змінюють вигляд до невпізнанності, душі людей надірвані біллю, але під обстрілами ракет, артилерії, авіації, економіка та життя України починає пристосовуватися до нових реалій воєнного часу. Перед урядом та економічним сектором постає масштабне завдання: відновлення ланцюгів постачань та альтернативні шляхи постачання, стабільність енергосистеми та експорт агропромислової продукції, підвищення обороноздатності нашої країни та збереження українського народу. В українському суспільстві починається переосмислення всіх цінностей, які нас оточують, збереження, цінування того, що маєш на сьогоднішній день і пом'якшення рівню претензій та очікування у задоволення особистих потреб. В скрутний час український бізнес, Європейська бізнес Асоціація, разом з небайдужими громадянами продовжують працювати та підтримувати український народ і нашу країну. Перерахунки коштів на ліки, медикаменти та потреби армії, закупівля сухих пайків та продуктових наборів, на воду та зв'язок. Робота волонтерів набуває масштабних неочікуваних розмірів. Всі ці фактори об'єднують і наближають перемогу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Головним джерелом, який використовується у статті є дані та економічний аналіз Міністерства фінансів України, Міністерства економіки України, Міністерство митної служби України, Укази Кабінету

міністрів України та Верховної ради України за 2021–2022 роки, інтерв'ю Глав Міністерств економічного сектору та Центрів дослідження економічної ситуації в країні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Війна, смерть, голод, розруха, втрата сина на війні, знищення домівки, що може бути страшніше на землі. Український народ став на захист світової спільноти. Бізнес не залишається в стороні в скрутний час країни. Кожен член суспільства виконує свою роботу і веде боротьбу на своєму особистому фронті.

Формулювання цілей (постановка завдання). Завдання – розкрити проблеми економічного сектору під час воєнних дій та території України. Проводить порівняльний аналіз економічних показників 2021–2022 років в імпортному та експортному секторах.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

1. Економічна війна на Україні

Військові дії завжди несуть значні витрати людського капіталу, економічних ресурсів та фінансів, які потребують негайного перерозподілу та перебудови, що сприяє мобілізації всього державного сектору забезпечувати максимальним матеріальним та людським ресурсом. На сьогоднішній день по даним Міністерства економіки України, прями, безпосередні, втрати фізичної інфраструктури (цивільної та військової) сягнули 80,4 млрд. дол., а непрямі збитки (зниження ВВП, додаткові виплати соціальної підтримки, збільшення витрат оборонної направленості, переміщення людей та відтік робочої сили, руйнування промислового сектору та невикористання сільськогосподарського сектору, припинення інвестицій, зниження якості освіти та інше) коливаються 565-600 млрд. дол. (табл. 1).

За 50 днів агресії російських військ зруйновані дороги (23,2 км), мости та мостові переходи (277 од.), порти (2 од.), військові аеродроми (10 од.), цивільні аеропорти (8 од.), залізнична інфраструктура. За цей час пошкоджено, постраждало чи захоплено адміністративні будівлі (54 од.), освітньо-культурні споруди (967 од.), церкви (74 од.), теплові, атомні та гідроелектростанції (7 од.). Найбільша біда торкнулась житлового фонду населення, пошкодження газо-

Прямі втрати України від пошкодження фізичної інфраструктури
(на основі публічних джерел та даних органів влади, станом на 11 квітня 2022 року з початку воєнних дій)

Об'єкти інфраструктури	Обсяг, одиниць	Загальні втрати, млн. дол.
Дороги	23,177 км	\$28,965
Житлові будинки	37,423 тис м ²	\$28,785
Цивільні аеропорти	8 од.	\$6,816
Активи підприємств	145 од.	\$6,663
Залізнична інфраструктура та рухомий склад		\$2,532
Мости і мостові переходи	277	\$1,555
Заклади охорони здоров'я	205 од.	\$1,079
Заклади середньої та вищої освіти	586 од.	\$845
Порти і портова інфраструктура	2 од.	\$622
Військові аеродроми	10 од.	\$390
Адміністративні будівлі	54 од.	\$295
Літак Ан-225 "Мрія"	1 од.	\$300
Релігійні споруди	74 од.	\$253
Дитячі садочки	319 од.	\$239
Торгово-розважальні центри	11 од.	\$188
Культурні споруди	62 од.	\$212
Теплові та гідроелектростанції	7 од.	\$101
Інше		\$555
Разом		\$80,397

Джерело: KSE Institute (аналітичний підрозділ Київської школи економіки) на базі даних Міністерства економіки

електричного постачання, вимкнений зв'язок, інтернету та втрата інвестицій чи призупинення активів підприємств. Великі втрати (людські та матеріальні) ведуть до відповідних дій стосовно агресора, починаючи захисну військову та економічну війни.

Економічну війну поділяють на наступальну, яка носить зовнішній характер і оборону, яка захищає внутрішній стан. «Економічна війна, використання або загроза використання економічних засобів проти країни з метою послабити її економіку і тим самим зменшити її політичну та військову могутність. Економічна війна також включає використання економічних засобів, щоб змусити противника змінити свою політику чи поведінку або підірвати його здатність підтримувати нормальні відносини з іншими країнами. Деякі поширені засоби економічної війни – торгове ембарго, бойкот, санкції, тарифна дискримінація, заморожування капітальних активів, призупинення допомоги, заборона інвестицій та інших потоків капіталу, а також експропріація»¹.

Сучасні елементи війни виділяють значну роль економічних санкцій, впливаючи на військову міць. Стратегія анти-захисту ланцюгів доставки та постачання від продуктів до палива, енергоносіїв,

система неможливості автарки (імпортозаміщення), консервування критичних та стратегічних резервів, заборона доступу до високотехнологічного обладнання, комп'ютерних плат, мікропроцесорів, неможливість використовувати автоматизацію та розвиток систем управління, штучний інтелект світового досвіду, неможливість закупати складне обладнання та технології все це дозволяє наносити стратегічні посили руйнування, економічного знищення країни-агресора. Заважаючи розвитку економіки країни-агресора, ми повинні і аналізувати ситуацію в середині країни.

2. Проблеми економіки України під час воєнних дій

Із різних офіційних джерел на даний момент працює 20-25% українського бізнесу і обсяги експорту на закордонні ринки значно скоротилися, особливо на тих територіях де регіони окуповані чи проходять військові дії. Хоча, згодом, усі ми, тим паче український економічний сектор поступово починає пристосовуватися до ситуації.

«Можна виділити наступні економічні виклики, з якими стикається держава під час стратегування безпеки та оборони: зросла потреба у витратах на інформаційну сферу війни – дезінформацію, пропаганду та протидію їм; мобілізувати населення для військових дій складніше, зростає роль розпо-

¹ Шамбо Дж. Економічна війна. Міжнародне право. Швидкі факти. Britannica. 2022. URL: <https://www.britannica.com/topic/economic-warfare>. (дата звернення: 14.04.2022).

Рис. 1. Державна митна служба України
Експорт України 2021 рік. України 2021 року (обсяг, млрд. доларів)

Джерело: Державна митна служба України

ділу благ серед суспільних груп; інвестиції, акції компаній, фінансові та платіжні системи потребують максимального збереження сприятливого клімату розвитку; повне імпортозаміщення стає неможливим – зростає роль запасів нових типів ресурсів, патентів, технологій, спеціалістів з вироблення; логістика військових дій чи стратегії оборони мусить враховувати чималу кількість нових сфер, зокрема кіберсферу; економіка подібна до організму людини, і збереження її дієздатності та готовності протидії ворогу – ключовий елемент, без якого навіть наявність сучасного озброєння та вмотивованої армії може стати безсенсовою². Економічна ситуація потребує об'єднання всіх зусиль, на всіх рівнях влади та напрямках, використовуючи багатофакторні можливості та моделі. Економіка України не може програти і прикладає усі зусилля, на прийняття правильних рішень. Рівень інфляції прогнозований та тримається, без різких коливань, на рівні помірною збільшення. «Ми оцінку інфляції проводили на основі веб-скрепінгу. Якщо говорити про березень, то ми оцінили зміну інфляції 2,1% за місяць. Її показник рік від року становив 11,1%, базова інфляція – 8,5%. Причини подорожчання зрозумілі: логістичні проблеми та зростання виробничих витрат. До речі, якщо дивитися наш останній прогноз, який виходив ще до війни, у січні, то там очікувалися індекс цін за березень у річному вимірі на рівні 9,2% і річна базова інфляція 8,2%. Тобто відхилення навіть попри війну помірне.»³ До військових дій, наша країна вела відкриту, прозору економіку, була одним із найголовнішим експор-

тером агропромислової продукції, мала значний ринок металургії та IT-послуг, отримувала значні надходження від сприятливого географічного розташування та виходу до морів і жила за законами про державний бюджет. У 2021 році Україна експортувала 14% від всього експорту на ринку чорних металів на суму понад 14 млрд. дол. із них; сталь – 11,3%, чавун – 2,3%, та експорт залізної руди майже 10%, на 7 млрд. дол. Основні підприємства, які є експортерами чорних металів знаходяться на сході країни, де ведуться бойові дії та масові обстріли, Маріуполь (0%), Кривий ріг (40%), Запоріжжя (60%), Кам'янське, Дніпровська обл. (60%), Авдіївка (0%) та інші і тому більшість заводів законсервовано, чи суттєво скорочено виробництво.

Головним експортним сектором української економіки є агропродукція (зернові та соняшникова олія), яка внесла до державного бюджету у 2021 році понад 18 млрд. дол. На сьогоднішній день у сховищах, до продажу залишається 25-26 млн. тон зернових та кукурудзи, і велика проблема транспортування аграрної продукції.

В минулому році Україна отримала за імпорт газу близько 5 млрд. дол., сьогодні, заборонивши тимчасово експорт. Власний газ (50 млн. куб. на добу), на даний момент, повністю задовольняє та забезпечує потреби країни. В минулі роки імпорт нафтопродуктів складав постачання з Білорусії та РФ на 6 млрд. дол. (43% – бензин, 67% – дизель). Зараз, Україна повністю переорієнтована на ринок ЄС. Імпорт вугілля у 2021 році (2,5 млрд. дол.) припадав більше половини на РФ (60%), що при зупиненні постачання прийшлося перелаштуватися до альтернативних продуктів дальнього зарубіжжя.

За підсумками економістів та спеціалістів економіко-соціального розвитку Україна достойно переживала наслідки кризи під час пандемії 20-21 років, висвітлюючи незначні темпи падіння ВВП, що вели до скорочення економіки на 4,1% р/р, коли у 2009 році показники були -14,8% р/р. Основними

² Тарасюк Т. Економіка війни: як виглядає сучасний перехід на військові рейки? Аналітичний відділ фонду «Повернісь живим». 2021. URL: <https://savelife.in.ua/ua/ekonomika-vijnyu-yak-vyglyadae-suchasnyj-perehid-na-vijskovi-rejky/>. (дата звернення: 14.04.2022).

³ Шевченко К. Глава НБУ. Економіка почала пристосовуватися до війни. *Економічна правда*. 08.04.2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2022/04/8/685423> (дата звернення: 21.04.2022).

Як часто Ви спілкувалися за останній тиждень з...

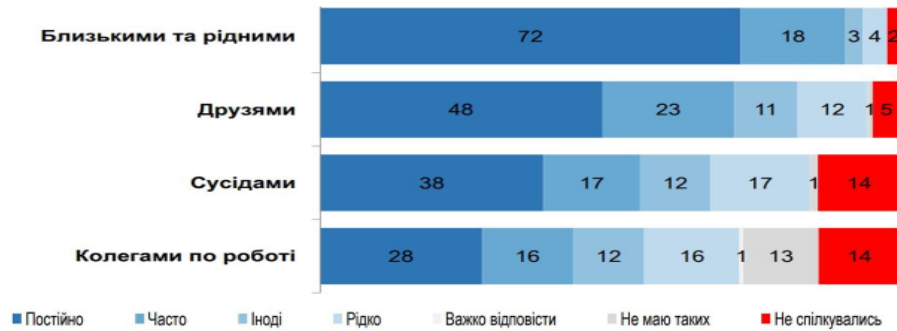

Рис. 2

Джерело: Соціальна група «Рейтинг» Опитування проводилося 25.04.2020 року (пандемія) та 25.03 2022 року (військовий стан)

показниками прогресу та невдач у роботі була стабілізація попиту на український експорт, стійкий внутрішній попит, нестабільність цін на енергоносії та падіння неенергетичного імпорту, кількісне пом'якшення та збій роботи міжнародного туризму.

У кінці лютого, з початком війни та території України, більшість компаній, які відповідають за значну частину ВВП, зупинила свою діяльність, а це не сплата податків і ліквідація робочих місць. Бюджетний кодекс дозволив уряду розпоряджатися та перерозподіляти бюджетні кошти та будь-які видатки на свій розсуд. «Ми скоротили всі капітальні видатки, спрямувавши їх у резервний фонд. Крім того, ми не фінансуємо видатки розвитку і в обмеженій кількості – поточні та захищені видатки. Попри катастрофічне падіння надходжень бюджету, відомство знаходить можливості для повного фінансування Збройних сил України», – признав Сергій Марченко, Міністр фінансів України⁴. Захищені видатки спрямовані на зарплатню бюджетників, сплату комунальних послуг та енергоносіїв, закупівля ліків та обслуговування боргів державного та місцевих, але у першому кварталі 2022 року, за даними Міністерства фінансів України, план по цим видаткам реалізований і виконаний тільки на 68%. У мирний час державний бюджет, поповнювався переважно податками від імпортування товарів, і можна поставити питання: за рахунок чого зростали доходи бюджету у січні 2021 року: «відшкодування ПДВ + 5.01 млрд. грн., внутрішній ПДВ + 4.41 млрд. грн., ПДВ на імпорт + 3.8 млрд. грн., акцизи + 2.02 млрд. грн., рента за використання природних ресурсів + 2.07 млрд. грн., ПДФО + 0.99 млрд. грн»⁵.

⁴ Марченко С. Міністр фінансів України. Росія на межі дефолту нас не тішить. У нас своїх проблем вистачає. Інтерв'ю Економічній правді. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/30/684939/>. (дата звернення: 21.04.2022).

⁵ Державна казначейська служба України. Ціна держави. 2021. URL: <https://cost.ua/>. (дата звернення: 21.04.2022).

У 2022 році планувалося поповнення бюджету непрямими податками на 520 млрд. грн. а це 40% доходів всього бюджету. За підрахунками, у березні доходи повинні були бути майже 40 млрд. грн.. а надійшло лише 7 млрд. грн. На кінці лютого, уряд запросив дострокове перерахування прибутків до бюджету за 2021 рік, і «від НБУ на другий день війни надійшли 19 млрд грн, від Приватбанку на початку березня – 28 млрд грн, від «Нафтогазу» наприкінці березня – 2,3 млрд грн. Загалом у березні держпідприємства переказали 32,5 млрд грн дивідендів. Завдяки цьому в березні план доходів бюджету був виконаний на 93%. Прискорення отримання певних видів надходжень створює додаткові ризики для виконання держбюджету в майбутні періоди. Без них у березні доходи бюджету були б на 37% нижчі за план»⁶.

3. Соціальний капітал – важлива складова допомоги суспільству

Звичайно, економічна проблема є важливим впливом на життя: втрата оселі, домівки, матеріальних накопичень та звичайного укладу, втрата рідних та близьких, вимушені переселитися в інший регіон чи країну, втрата роботи та перспективи, але всі ці проблеми перетинаються з морально-психологічним станом людини. І зараз державі, органам влади, волонтерству, громадським організаціям вкрай необхідно об'єднатися, для вчасної допомоги постраждалим, налагодженню інфраструктури, забезпечення роботою, житлом. За даними статистики, тільки 5% молоді, мешканців Сходу, змогли працевлаштуватися на нову роботу.

Важливим елементом на сьогоднішній день є ресурс соціального капіталу та його складові. «Соціальний капітал поділяють на дві вагомні класифікації:

⁶ Марчак Д. Керівник Центру аналізу публічних фінансів та публічного управління. Економічна правда. Інтерв'ю. Електронний ресурс. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2022/04/5/685230/> (дата звернення: 14.04.2022).

мережі та соціальні структури, основуєчись на довірі та нормах, які в свою чергу поділяють на типи: структурний, когнітивний та реляційний соціальні капітали. Усі класифікації, типи, підтипи та виміри соціального капіталу пов'язані та посилюють один одного і несуть функцію взаємозаміни та перетинання.»⁷. Основне питання соціального капіталу – розповсюдження інформації та допомога людям, які опинилися у скрутних обставинах, направити прийняти рішення, яке допоможе у подальшому житті. На ряду з забезпеченням ланцюгів єдиного постачання економічно-ресурсної бази стає важливе питання поширення мережевої структури, соціальної інформації, розширення та збереження каналів зв'язку правдивої інформації, виявлення дезінформації і так далі. Можливість спілкування, єднання з іншими людьми, відчуття причетності до міжнародної проблеми відіграють значну і особливу роль, знижуючи відчуття тривоги, стабілізуючи та налаштовуючи на рівноважне прийняття рішення, отримання підтримки та надання допомоги іншим. З рідними та близькими зараз спілкуються майже 72% людей, 48% постійно на зв'язку з друзями (рис. 2).

Проводячи аналіз опитування можна стверджувати про підвищення масового спілкування між людьми, будь-то рідні, друзі, близькі, колеги по роботі. Порівняльно з часом пандемії у 2020 році, спілкування та постійно на зв'язку між собою у воєнні часи збільшилося в 2,5-3 рази.

4. Перспективи розвитку економіки у мирний час

«Підприємці та бізнес, здатні стабільно працювати в умовах війни, – це справжній хребет української економіки. Налагодження роботи національного бізнесу є запорукою того, що державний бюджет буде наповнюватися, а населення зберігатиме платоспроможність. Активізація бізнес-діяльності – ключовий фактор посилення економічної стійкості держави, а отже, і її здатності ефективно протистояти агресору»⁸.

На офіційному вебпорталі парламенту України, Верховної ради України від 11 квітня 2022 створена інформаційна пам'ятка законодавчих змін та нововведень:

- Зменшення податкового тиску, спрощення і поліпшення податкових правил на період дії воєнного стану (ситуації стосовно неможливості своєчасної сплати податків та зборів, можливість зупинки

перебігу строків, зупинка податкових перевірок, не оподаткування благодійної допомоги на користь ЗСУ, ТрО, сил цивільного захисту та лікарень, отримання податкових знижок на пожертвування або благодійні внески фізичних осіб, не застосування санкцій за невикористання реєстраторів розрахункових операцій, не застосування відповідальності за неподання чи несвоєчасне подання звітних документів, зменшення ПДВ на внутрішні перевезення авіатранспортом, не нарахування податку на житлово-нерухомість та землю на територій з бойовими діями чи тимчасово окупованими і т. д.);

- Послаблення вимог щодо отримання та перевірок дозвільних документів (ліцензій): (спрощення отримання чи не вимагання дозвільних документів, після закінченні терміну дії ліцензії вважати діючою)

- Спрощення умов ведення бізнесу для ФОПів: (1-2 групи мають право не сплачувати єдиний податок, а 3-гр та юридичним особам перейти на ставку єдиного податку – 2%, мають право не нараховувати, не обчислювати та не сплачувати ЄСВ за себе та інше);

- Кредитування та компенсації для бізнесу: (програма «Доступні кредити <5-7-9%>» щодо будь-якого бізнесу України, в тому числі для сільськогосподарських товаровиробників, отримання кредиту під % на суму до 60 млн. грн.);

- Підтримка агробізнесу та сфери харчової промисловості: (кредитування, без перешкоджання реалізації насіння і садивного матеріалу врожаю 21 року, визнання іноземних сертифікатів на імпортоване насіння, експлуатація сільськогосподарських машин без їх обов'язкової реєстрації, заборона експорту деяких продуктів та інші);

- Лібералізація трудових відносин;

- Релокація бізнесу: (безоплатний переїзд підприємства, особливо без загрози життя водіїв та залізничників).

«Війна проти зовнішнього агресора – це завжди боротьба за політичну і економічну незалежність країни. Головне завдання України зараз – інтенсифікувати економічні процеси. Зокрема, зосередитись на підтримці виробництва, переведенні його у відносно безпечні регіони. Вкрай важливе завдання – залучити до роботи максимальну кількість працездатного населення. Як свідчить досвід країн, що пережили військові конфлікти, найбільш успішною є робота за принципом державно-приватного партнерства, що дозволяє залучити бізнес до цільових проектів стабілізації економіки та відновлення інфраструктури. Пріоритет тим підприємствам, які зможуть забезпечити обороноздатність, необхідні для роботи критичної інфраструктури та продовольчої безпеки, а також невеликим виробництвам, МСБ. Невеликі підприємства є більш гнучкими, швидше реагують на зміну умов, їх легше евакуювати, а

⁷ Hurochkina V., Riabinina N. The impact of behavioral aspects on the social capital of the tax service of Ukraine. 2022. *VUZF Review*, 7(1). DOI: 10.38188/2534-9228.22.1.07.24-39-PB.pdf.

⁸ Верховна рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. Тил працює – Україна воює: підтримка бізнесу в умовах воєнного стану. Інформаційне управління. Опубліковано 11 квітня 2022. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/221573.html>. (дата звернення: 21.04.2022).

ДЕРЖАВА ПІДТРИМУЄ БІЗНЕС

Рис. 3

Джерело: Кабінет міністрів України

також продублювати логістичні ланцюжки. В умовах війни бізнес повинен стати пліч-о-пліч з державою для перемоги над ворогом, а держава створює для цього всі необхідні умови» (рис. 3)⁹.

Україна отримувала та отримує постійну допомогу від наших стратегічних партнерів, матеріальну та моральну підтримку. Одним із вагомих чинників фінансування видатків – зовнішнє фінансування. У другому і наступних кварталах 2022 року майже половина усіх витрат державного бюджету буде покриватися коштами грантів та зовнішньої допомоги. «Сумарна вартість облігацій, які дозволено придбати, – 400 млрд грн. НБУ купив ОВДП на 20 млрд грн. Із збільшенням цієї суми зростатимуть інфляційні ризики, тож до цього інструменту уряд та НБУ вдаватимуться за крайньої потреби»¹⁰. Український економічний та фінансовий сектор вже отримав майже 3,3 млрд. дол зовнішнього фінансування. Україна матиме можливість позичати кошти: через випуск ОВДП (Облігації внутрішніх державних позик України), за фіксованими ставками 11% річних (березень – 28 млрд. грн.), придбання НБУ на 20 млрд. грн. військових облігацій, запозичення ЄС та Міжнародного валютного фонду. (перший квартал

22 року – пільговий кредит – з млрд. дол.) «Зі світового досвіду ми знаємо, що конфлікт є ворогом розвитку та процвітання. Висока ціна війни покалічила і продовжує калічити так багато країн. Сподіваючись на мир, ми повинні зробити все можливе, щоб допомогти Україні та всім постраждалим країнам. Зі свого боку, МВФ збільшив надзвичайне фінансування в розмірі 1,4 мільярда доларів, щоб допомогти Україні задовольнити негайні потреби у видатках. Минулого тижня ми також запустили спеціальний рахунок, який дає безпечний шлях для подальшого фінансування України. І разом із міжнародними партнерами ми готуємося до масштабних зусиль з реконструкції, які будуть потрібні»¹¹.

5. Оптимістичні надії українського народу на велике майбутнє

Суспільство не зупиняється шукати шляхи подолання і відновлення звичайного кращого життя. Підняття соціальної свідомості та національного духу нашого народу б'є усі рейтинги та опитування. «51% вважає, що вистачить 5 років, 13% – до року. Більш впевнені в цьому на заході країни, молодь та ті, хто вимушено покинув своє місто. Молодь зазвичай більш оптимістично налаштована. На заході, на від-

⁹ Вишгородська районна рада. Битви виграє армія, а війну – економіка. під час війни бізнес повинен працювати. Актуально. 2022. URL: <https://vysh.gov.ua/bytvty-vygraye-armiya-a-vijnu-ekonomika-pid-chas-vijny-biznes-povuyen-pratsyuvaty/>. (дата звернення: 14.04.2022).

¹⁰ Вінокуров Я. Що з державними фінансами і чи вистачить Україні грошей? 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2022/04/5/685230/>. (дата звернення: 21.04.2022).

¹¹ Георгієва Кр. Криза за кризою: як світ може реагувати. Розділ: Закінчити війну. Крісталіна Георгієва, директор-розпорядник МВФ, Вашингтон, округ Колумбія. Мовлення. 2022. Департамент комунікацій МВФ з зв'язками ЗМІ. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2022/04/14/sp041422-curtain-raiser-sm2022>. (дата звернення: 21.04.2022).

ЧИ ГОТОВІ ВИ ОСОБИСТО ДОЛУЧИТИСЯ ДО ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ?(25.03.2022р)

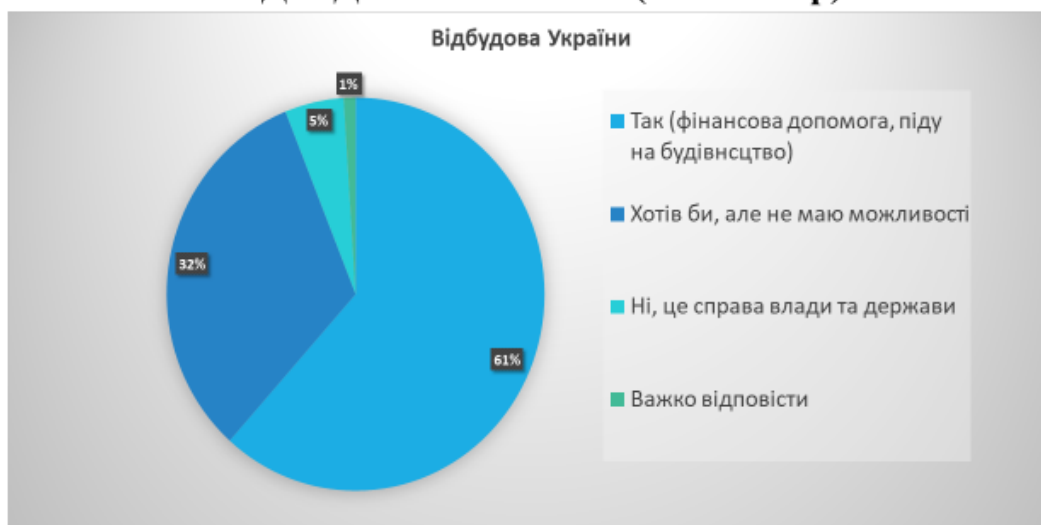
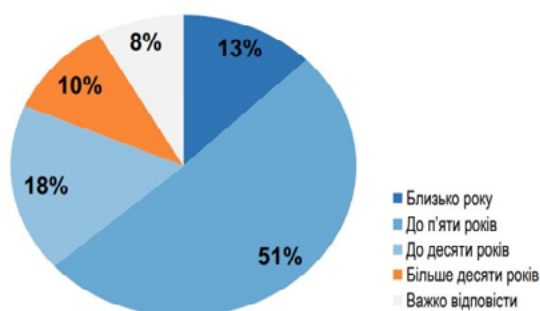

Рис. 4

Джерело: Соціальна група «Рейтинг». Опитування проводилося 25.03.2022 року

Скільки часу потрібно для відновлення інфраструктури та економіки після перемоги у війні?

Визначить свою активну позицію

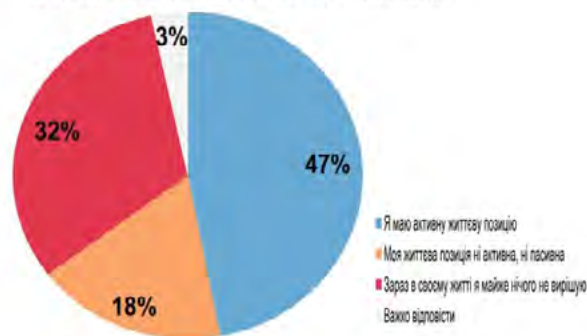

Рис. 5

Джерело: Соціальна група «Рейтинг». Опитування проводилося 25.03.2022 року

міну від сходу, війна не нанесла суттєвих руйнувань та дозволила більшою мірою зберегти звичне життя і теж додає оптимізму. Люди, які покинули свої домівки, живуть надією, що з їхнім домом все буде добре»¹². Такого єднання і цілеспрямованості ми не бачили давно. Проти усі негаразди український народ настроєний на творення, подолання та відбудову. Українці налаштовані на відновлення країни і оптимістично, у більшості своєї, готові чекати перехідного стану. Майже 94% опитуваних може, бажає і хотіло б брати участь у налагодженні роботи та подальшому розвитку соціально-економічної відбудови, і тільки 5% перекладають вирішення проблем

на владу та державу. До відбудови країни долучається Європа, США, підтримують міжнародні організації. Більшість українців «займає консолідовану, про активну позицію та вказує на колективну відповідальність українців щодо відбудови країни після війни. Українці абсолютно підтримують репарації від Росії по закінченню війни – 90% вважають, що компенсувати економічні та інфраструктурні втрати України повинна Росія»¹³.

Оптимістичний настрій суспільства прослідковується в планах на відбудову країни після військових дій. За п'ять років відбудують – підтримують 51% опитуваних (більшість молоді та ті, хто залишили

¹² Радіо Свобода. Опитування: Більшість українців оптимістично налаштовані... Новини суспільство. 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ukrayintsi-viynavidbudova/31766844.html>. (дата звернення: 21.04.2022).

¹³ Ткалич М. Як війна впливає на українців, їхню роботу та надії на майбутнє. Дослідження соціальної групи. «Рейтинг Лаб.». 2022. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/03/25/7334501/> (дата звернення: 21.04.2022).

свої домівки) та 13% відбудують до року. Західні території менш зруйновані і зберігають свій звичний устрій і це теж додає долю оптимізму.

Люди, які змушені тимчасово переселятися в майбутньому планують повернутися і відбудувати свої домівки.

«Активна життєва позиція забезпечує більший рівень впевненості у власних силах щодо подолання життєвих труднощів, нижчий рівень негативних емоцій та тривоги, більше можливостей швидкої адаптації, збереження комунікації, можливостей частково зберігати або частково відновлювати звичний спосіб життя. На сьогодні, 47% українців сьогодні мають активну життєву позицію, 18% знаходяться десь посередині між активною та пасивною, водночас, третина стверджують, що зараз в своєму житті майже нічого не вирішують. Найбільш активна життєва позиція у молоді до 35 років (53%) та осіб середнього віку (50%). Традиційно під час війни гендерний баланс руйнується, ми повертаємося до традиційного розподілу ролей: тому 43% жінок та 51% чоловіків мають активну життєву позицію і

лише 25% чоловіків майже нічого не вирішують в своєму житті, а серед жінок таких майже 40%. Активну позицію також мають ті, хто повноцінно (60%) або частково/дистанційно (66%) працюють. Війна поглибила незахищеність та дезадаптацію серед старших людей»¹⁴.

Висновок

Кожен день нас веде до перемоги. Наші українські сини знищують ворогів на фронті, економісти, в тилу, вирішують відновлення мирної країни. Захід готує план для України, який зможе отримати заморожені кошти РФ для розвитку та відновлення української економіки. А наш народ підтримує українське майбутнє, своїм відданим серцем, свідомим розумом, гордою статтю, незалежною душею.

¹⁴ Соціальна група «Рейтинг». Шосте загальнонаціональне опитування: Адаптація українців до умов війни (19 березня 2022 року). Дослідження. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/shestoy_obschenacionalnyy_opros_adapt.aciya_ukraincev_k_usloviyam_voyny_19_marta_2022.html (дата звернення: 14.04.2022).

Інформація про автора:

Рябініна Наталія Олексіївна,

аспірантка кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки

Державний податковий університет

31, вул. Університетська, м. Ірпінь, 08200, Україна

Information about the author:

Riabinina Natalia Oleksiivna,

PhD student at the Department of Economics, Entrepreneurship and Economic Security

State Tax University

31, Universitetska str., Irpin, 08200, Ukraine